

De observaties, de zelf-observaties ook, zijn even scherp als de formuleringen veelal subliem. De geciteerde passages (men treft er elementen in aan waarop wij reeds in de hoofdstukken 4 en 5 wezen) zijn overigens niet alleen voor het *Judendurchgangslager* Vught tekenend geweest: zij hadden in Westerbork geschreven kunnen zijn.

Westerbork

Het kamp te Westerbork dat in oktober '39, in de neutraliteitsperiode dus, in gebruik was genomen, was gedurende de bezetting in de eerste twee jaar louter een verblijfskamp voor Duits-Joodse vluchtelingen, het 'Centraal Vluchtelingenkamp Westerbork'. Het ressorteerde aanvankelijk onder Binnenlandse Zaken maar werd in juli '40 onder Justitie geplaatst. Er verbleven in '41 ca. elfhonderd vluchtelingen, onder hen honderd katholieke en ruim honderd protestantse Joden alsmede enkele tientallen 'weeskinderen', d.w.z. kinderen wier ouders nog in Duitsland waren. Die elfhonderd vluchtelingen waren gehuisvest in ruim 200 nieuwe woningen welke in langgerekte groepen aan elkaar gebouwd waren; elke woning had twee of drie kleine kamers, een keukentje en een wc. Het kamp was niet met prikkeldraad omgeven. Er was ook geen bewaking. De Nederlandse overheid was er vertegenwoordigd in de persoon van een 'commandant': de reserve-kapitein van het Nederlandse leger, J. Schol. Deze oefende een zekere mate van toezicht uit en moest bijvoorbeeld verlof geven wanneer een bewoner het kamp wilde verlaten. Schol trad bij dat alles menselijk op. Van speciale, tegen Westerbork gerichte maatregelen van de bezetter merkte men niets. Slechts heel af en toe kwam een Duitse autoriteit in het kamp een kijkje nemen, zo in augustus '41 de *Referent für soziale Fragen* van Seyss-Inquarts *Beaufragter* in Assen - nu, deze had heel wat aanmerkingen! '*Ich habe den Eindruck*', rapporteerde hij,

*'dass die Juden hier viel zu human behandelt werden und dass sich die Juden durch das Verhalten des Lagerkommandanten sehr wohl fühlen . . . Nötig wäre hier vor allen anderen Dingen, dass ein anderer Lagerkommandant eingesetzt werden müsste.'*¹

Alleen maar een andere commandant? Aan de top van het *Reichskommissariat* vond men nog veel méér noodzakelijk.

¹ Rapport, 16 aug. 1941, van de *Referent für soziale Fragen* aan de *Beaufragte des Reichskommissars* in Assen (*VuJ*, HA Inneres, 125 a).